

Kingdom of the Netherlands

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
MOLDOVA

Cercetare sociologică

Corupția în Republica Moldova:
percepțiile și experiențele proprii
ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice

Chișinău, 2018

Această cercetare a fost realizată în cadrul proiectului „Consolidarea statului democratic și de drept: contribuția societății civile” susținut financiar de Ambasada Olandei la București prin Programul Fondului de responsabilitate. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

Cuprins

I. Obiectivul și sarcinile cercetării sociologice	3
Aspecte metodologice	3
II. Informații generale despre respondenți.....	5
Distribuția geografică	5
Mediul rezidențial	7
Vârsta.....	7
Genul	7
Studiile.....	7
Ocupația	8
Veniturile.....	8
III. Percepții privind corupția	9
Sursele de informare despre corupție	9
Problemele pe care le întâmpină respondenții	10
Conștientizarea pericolului corupției	12
Evoluția corupției	12
Cauzele răspândirii corupției	13
Conflictul de interese – una din cauzele corupției	14
Percepții privind răspândirea corupției	14
Căile neoficiale de soluționare a problemelor cu funcționarii publici.....	15
IV. Experiențe în contactarea instituțiilor publice.....	16
Cazuri concrete de corupție invocate de respondenți	16
V. Corupția și climatul antreprenorial	19
Aportul statului în desfășurarea afacerilor (opiniile oamenilor de afaceri).....	19
Timpul de lucru utilizat pentru soluționarea problemelor cu funcționarii din instituțiile de stat.....	19
Comportamentul inspectorilor fiscali la depistarea abaterilor de la legislație	20
Mita comparativ cu evaziunea fiscală	20
Frecvența controalelor din partea statului	20
VI. Angajamente privind prevenirea corupției	21
Disponibilitatea de a oferi mită.....	21
Aspectul emotiv al plătitorului de mită.....	33
Toleranța față de corupție.....	21
VII. Opunerea fenomenului corupției	22
Confruntarea cu fenomenul corupției.....	22
Denunțarea cazurilor de corupție	22
Soluționarea problemelor pe căi oficiale	23
Aprecieri privind profesionismul și credibilitatea angajaților instituțiilor de drept și de control.....	23
VIII. Poate fi combătută corupția în Republica Moldova?	24
Căile eficiente de combatere a corupției	24
Salarii vs. plăți neoficiale	24
Supravegherea combaterii corupției de către Uniunea Europeană	25
Corupția vs. Democrația.....	25
Sumar executiv	26

I. Obiectivul și sarcinile cercetării sociologice

Prezenta cercetare a fost realizată de Transparency International – Moldova în cadrul proiectului „Consolidarea statului democratic și de drept: contribuția societății civile” susținut financiar de Ambasada Olandei la București prin Programul Fondului de responsabilitate. Cercetarea are ca scop analiza percepțiilor și experiențelor reprezentanților gospodăriilor casnice și oamenilor de afaceri privind corupția în Republica Moldova.

Sarcinile cercetării sunt următoarele:

- evaluarea gradului de conștientizare a pericolului corupției;
- aprecierea percepțiilor și experiențelor respondenților privind răspândirea corupției în diferite domenii, sectoare și instituții;
- evaluarea credibilității și nivelului de profesionalism al colaboratorilor unor organe de drept/control;
- evaluarea nivelului de toleranță față de fenomenul corupției, a acceptabilității plăților neoficiale și a disponibilității de a oferi mită;
- analiza situației privind confruntarea cu fenomenul corupției, denunțarea cazurilor de corupție și soluționarea legală a problemelor;
- evaluarea nivelului de familiarizare a populației cu noțiuni specifice domeniului anticorupție;
- identificarea celor mai eficiente măsuri de prevenire și combatere a corupției.

În cadrul cercetării, reprezentanții gospodăriilor casnice și oamenii de afaceri au fost intervievați în baza a două chestionare separate. Întrebările au vizat percepțiile respondenților privind răspândirea fenomenului corupției, precum și experiența proprie a acestora pe parcursul ultimelor 12 luni. Cercetarea a cuprins 37 de domenii/sectoare/autorități, cu precădere, publice. Includerea în chestionare a unei întrebări de tip deschis a oferit posibilitatea colectării unor exemple concrete de corupție și alte abuzuri din partea funcționarilor publici.

Este de remarcat faptul că, deși condițiile cercetării prevăd confidențialitatea interviului respondenților, o parte considerabilă din persoanele contactate au refuzat să participe la sondaj (cca 30% din oameni de afaceri contactați, mult mai mulți decât în cercetările anterioare), eventual din considerente de frică și posibilă intimidare. De asemenea, o parte importantă din respondenți, mai mare decât anterior, a ales în calitate de răspuns la o serie de întrebări opțiunea Nu știu/n-am răspuns, eventual din aceleași motive. Din aceste motive considerăm că rezultatele prezentului sondaj nu sunt comparabile cu rezultatele cercetărilor anterioare.

Aspecte metodologice

Volumul eșantionului: 1117 persoane în vârstă de la 18 ani și mai mult, în cazul gospodăriilor casnice; 526 de unități de business.

Eșantion: stratificat, probabilist (aleatoriu), bistadial.

Criterii de stratificare: 12 regiuni geografice, pe baza unităților administrativ-teritoriale de până la ultima reformă administrativ-teritorială, mediu rezidențial (urban-rural), mărimea localităților urbane (2 tipuri), mărimea localităților rurale (2 tipuri). Eșantionul oferă mărimea necesară analizei reprezentative pentru straturile: urban, rural, zonele Nord, Sud, Centru, cu marje de eroare corespunzătoare mărimii straturilor.

Eșantionare:

Eșantionul pentru gospodăriile casnice. Volumele straturilor urbane și ale totalului pe regiuni (fostele județe) a fost calculat proporțional cu numărul populației în conformitate cu datele comunicate de Biroul Național de Statistică. Volumele straturilor rurale au fost calculate proporțional cu numărul de alegători.

Stadii de randomizare:

I. Localitatea: în cadrul straturilor ajustate, localitățile selectate s-au stabilit în mod aleatoriu, în baza unui tabel cu numere aleatorii.

II. Gospodăria: numărul maximal de interviuri efectuate într-un punct de eșantionare a fost 9. Gospodăriile în care s-a efectuat interviul au fost selectate prin metoda rutei aleatorii, cu un pas statistic.

III. Persoana: în cazul în care în gospodăriile selectate existau mai multe persoane adulte, persoana interviuată a fost selectată prin metoda celei mai apropiate zile de naștere.

Eșantionul pentru oamenii de afaceri a fost proiectat în baza catalogului de mărfuri și servicii VARO–INFORM MOLDOVA, 2017. Pentru selectarea subiecților care vor fi intervievați s-a utilizat un pas statistic. Pentru înlocuirea refuzurilor din prima extragere s-a efectuat o extragere repetată. Procedura s-a repetat până a fost acumulat numărul necesar de interviuri.

Reprezentativitate: eșantionul este reprezentativ la nivel național, cu o marjă de eroare de +2,9% pentru gospodăriile casnice și +4,3% – pentru unitățile de business.

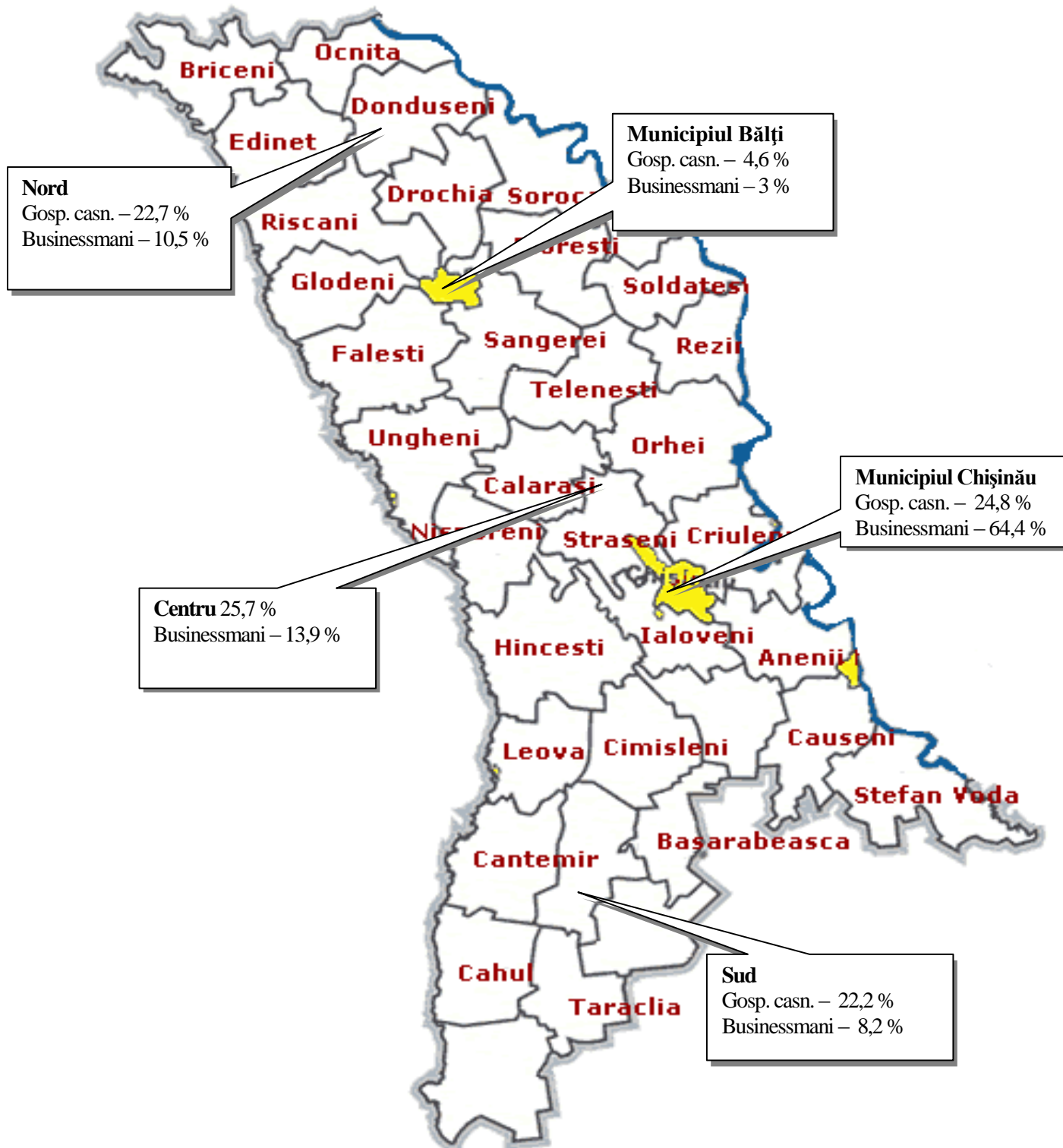
Perioada de culegere a datelor: 1 – 27 iulie 2018. Interviurile au fost realizate de către operatorii rețelei CBS-AXA. Chestionarul a fost perfectat în limbile română și rusă, oferindu-le respondenților posibilitatea de a alege varianta potrivită.

Verificare: Calitatea culegerii datelor și veridicitatea realizării interviurilor au fost verificate de CBS-AXA. Au fost recontactați la domiciliu cca 10% din respondenți, recontactați la telefon – cca 30% din respondenți.

Introducerea și prelucrarea datelor obținute au fost realizate în programul SPSS 21.

II. Informații generale despre respondenți

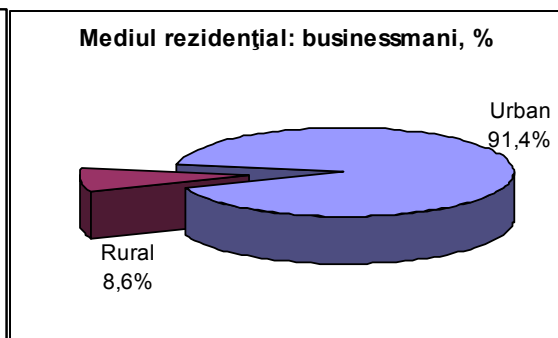
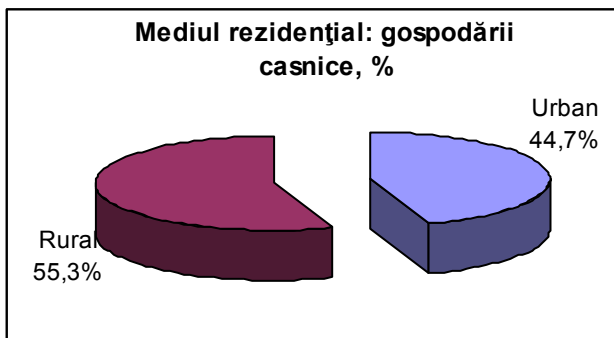
Distribuirea geografică

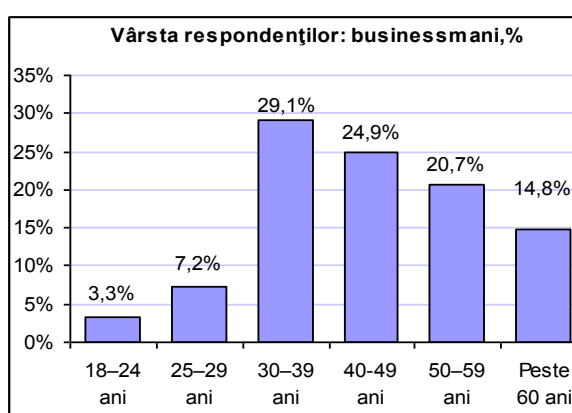
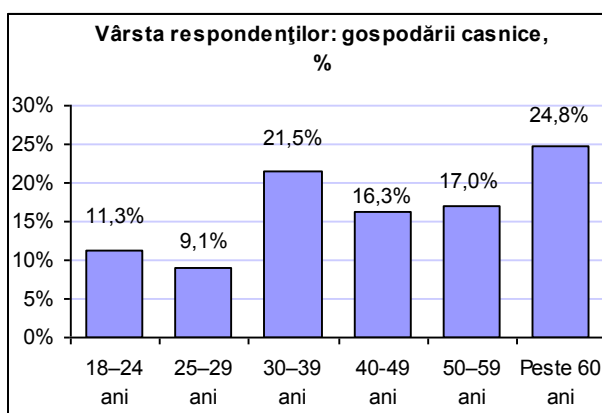
Distribuția respondenților pe raioane, %

Unități administrativ-teritoriale	Gospodării casnice	Businessmani
mun. Chișinău	24,8%	64,4%
mun. Bălți	4,6%	3,0%
Anenii Noi	2,0%	0,2%
Calarăși	2,8%	0,2%
Criuleni	3,6%	1,7%
Hîncești	2,9%	0,6%
Ialoveni	2,3%	1,5%
Nisporeni	1,5%	1,3%
Orhei	2,6%	1,3%
Strășeni	2,1%	2,1%
Ungheni	3,1%	1,5%
Briceni	0,8%	0,8%
Dondușeni	2,3%	1,0%
Drochia	2,0%	1,0%
Edineț	1,9%	1,5%
Fălești	1,1%	0,8%
Florești	2,3%	0,8%
Glodeni	1,6%	1,6%
Ocnița	1,8%	1,1%
Rezina	2,3%	1,3%
Rîșcani	2,1%	0,6%
Sîngerei	3,1%	0,2%
Soldănești	1,4%	0,8%
Soroca	3,8%	1,1%
Telenești	1,9%	1,9%
Basarabeasca	0,6%	0,6%
Cahul	2,5%	2,3%
Cantemir	2,2%	
Căușeni	3,0%	0,8%
Cimișlia	1,9%	1,7%
Leova	1,8%	
Ștefan Vodă	1,8%	
Taraclia	1,3%	
UTAG	4,2%	2,3%

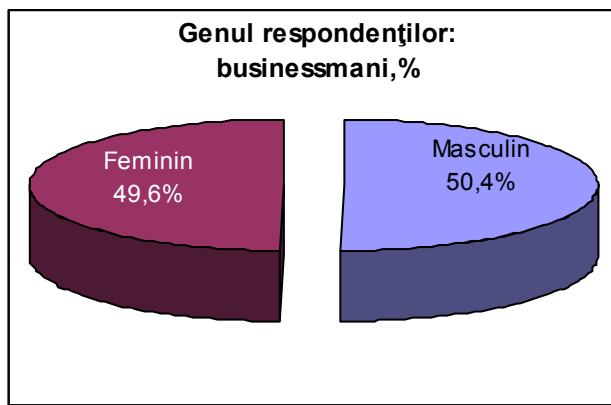
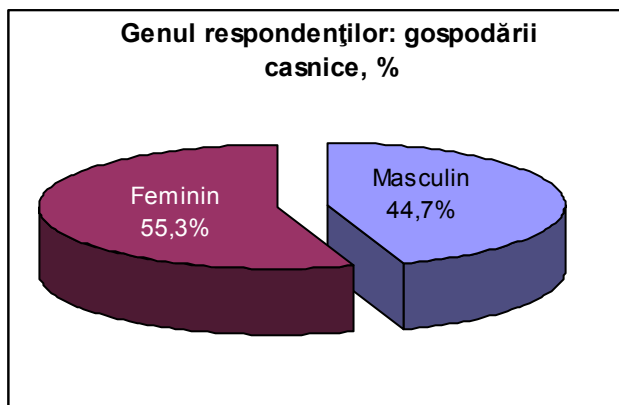
Mediul rezidențial

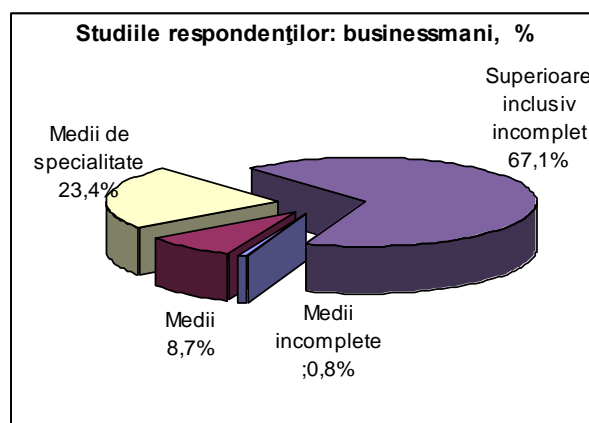
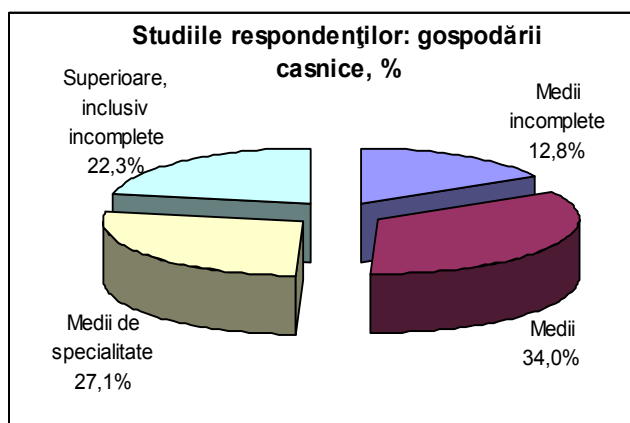
Vârsta

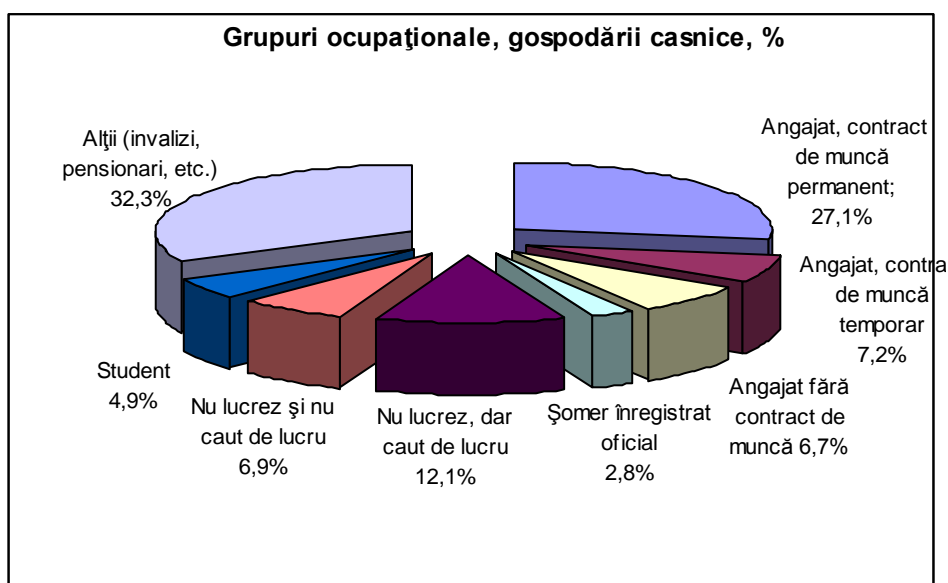
Genul

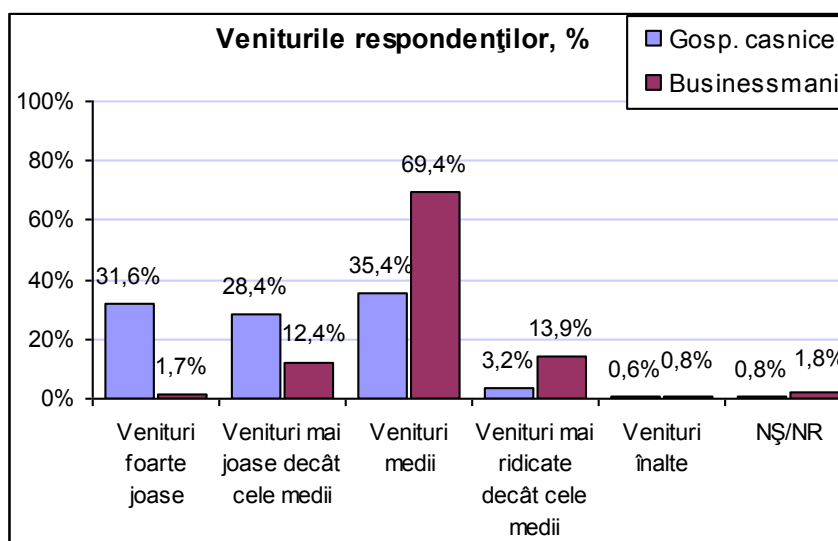
Studiile

Ocupația

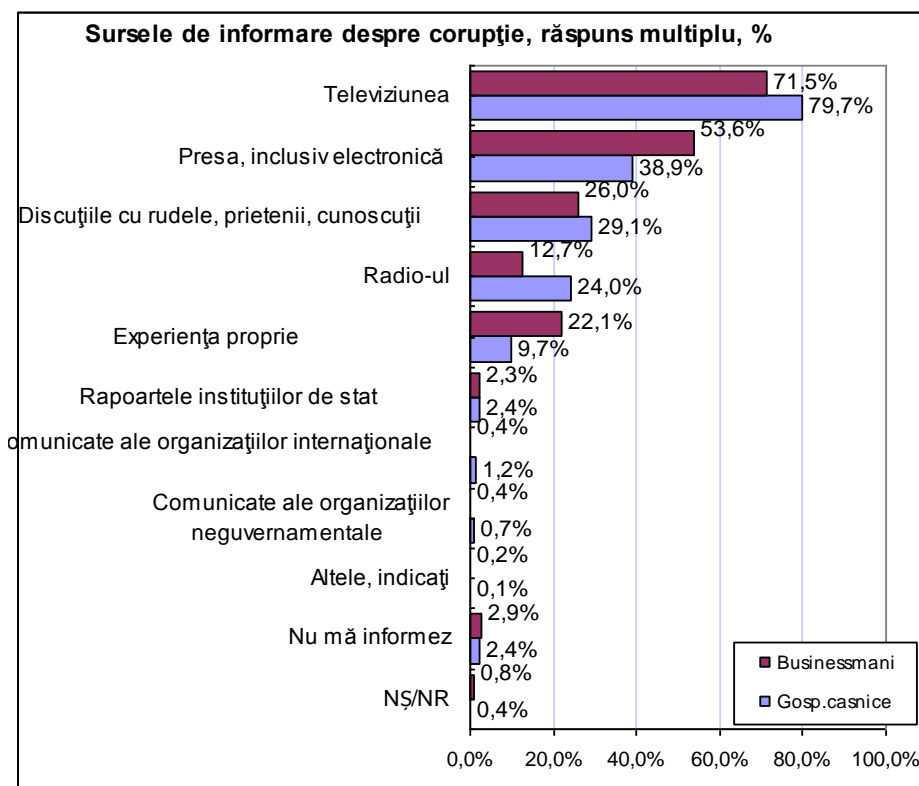
Veniturile

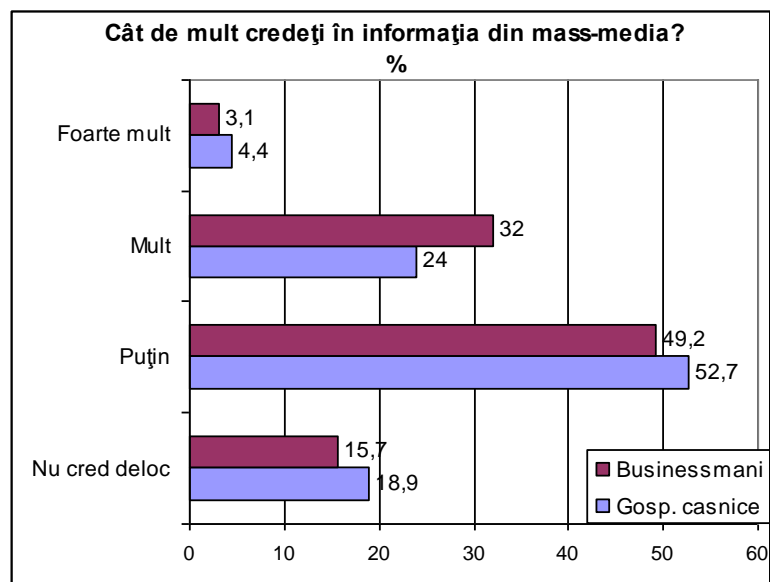
II. Percepții privind corupția

Sursele de informare despre corupție

Pentru cca 80 % din reprezentanții gospodăriilor casnice și 71 % din oamenii de afaceri intervievați principala sursa de informare despre corupție și eforturile întreprinse de stat pentru a o combate rămâne televiziunea.

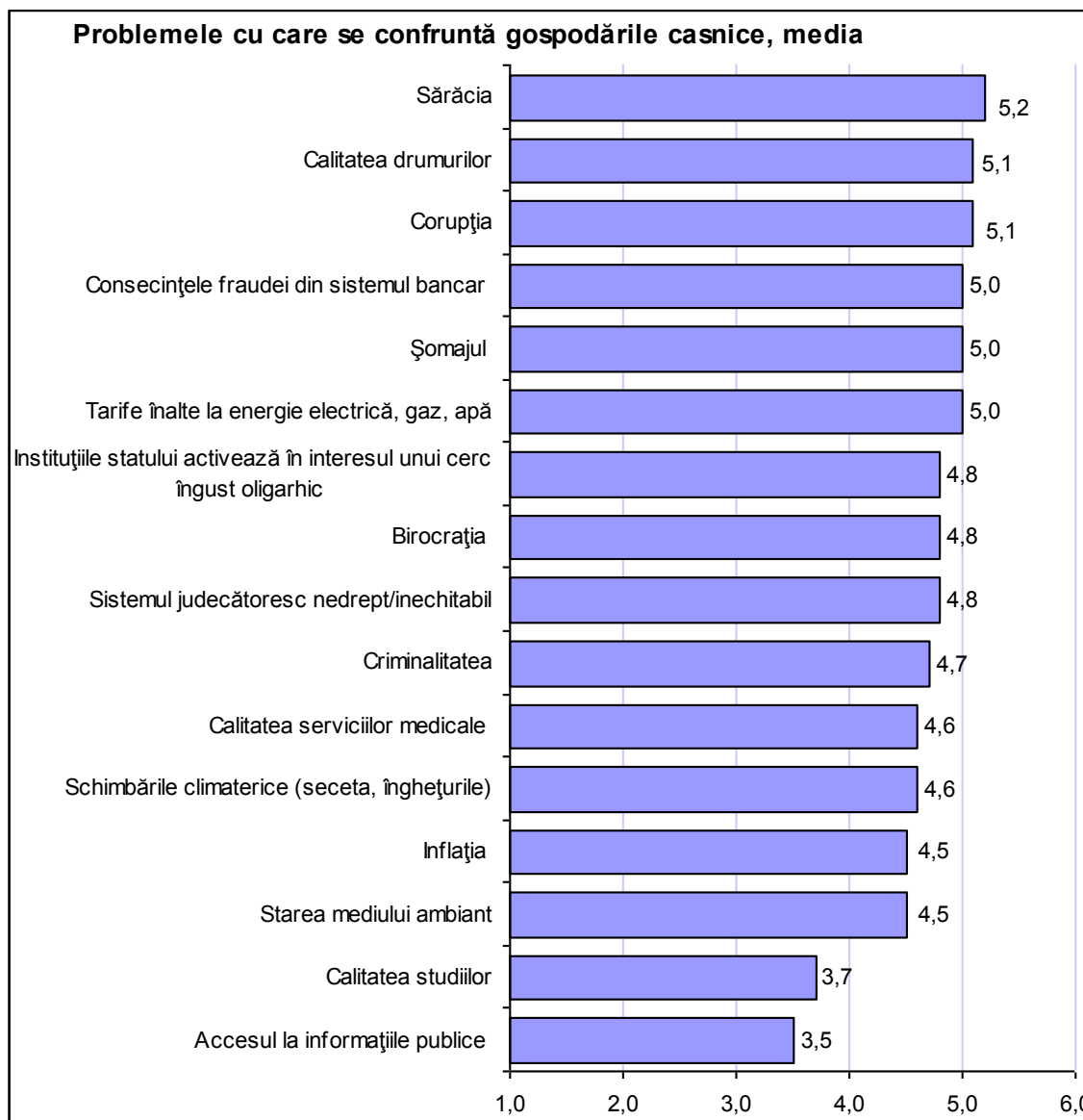

Cât de mult respondenții au încredere în informațiile despre corupție din mass-media

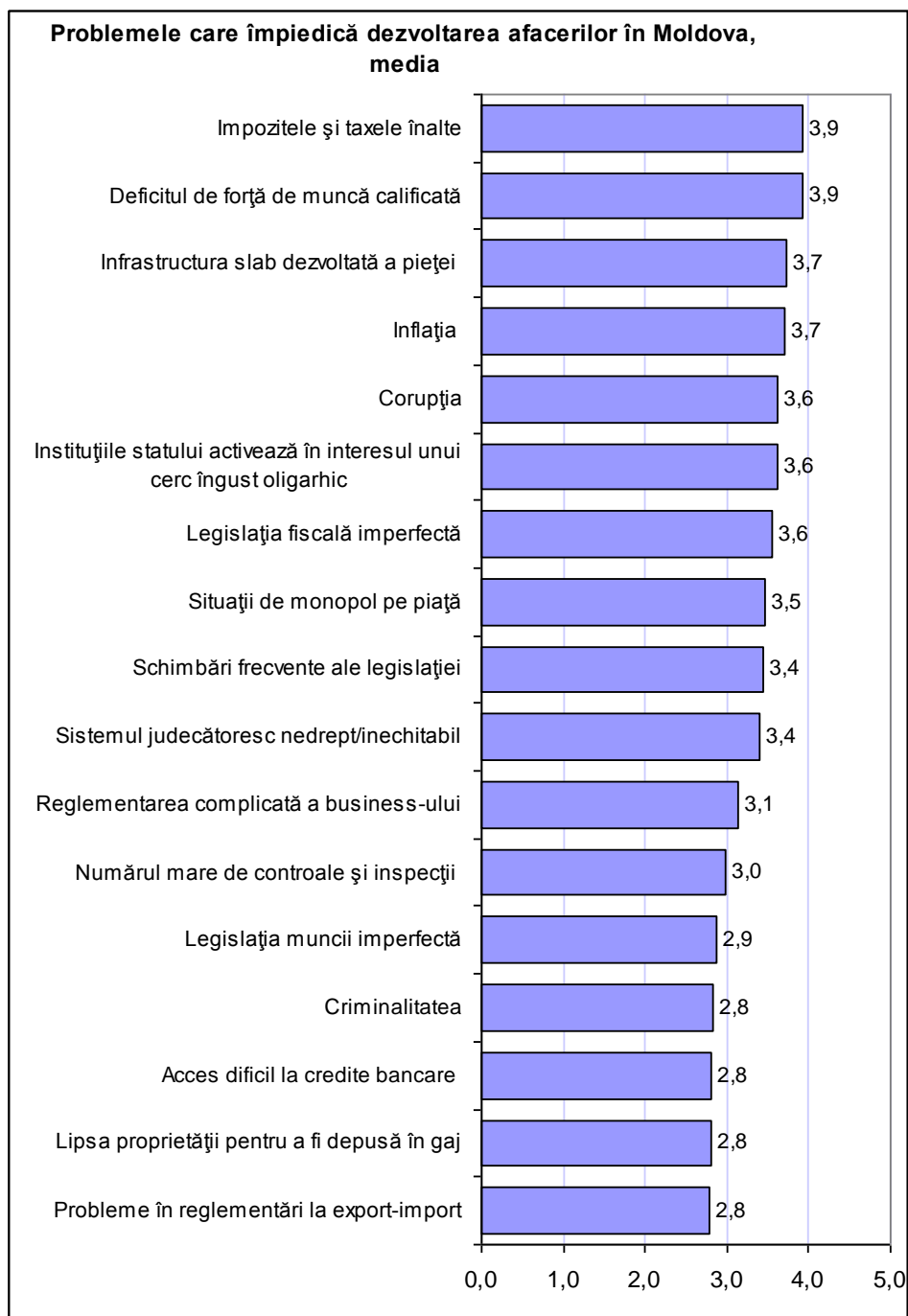

Problemele pe care le întâmpină respondenții

Cât de acute sunt pentru Dvs. următoarele probleme? (Media, este estimată la o scară de la 1 până la 6, unde 1 – nu este o problemă, 6 – problemă majoră)

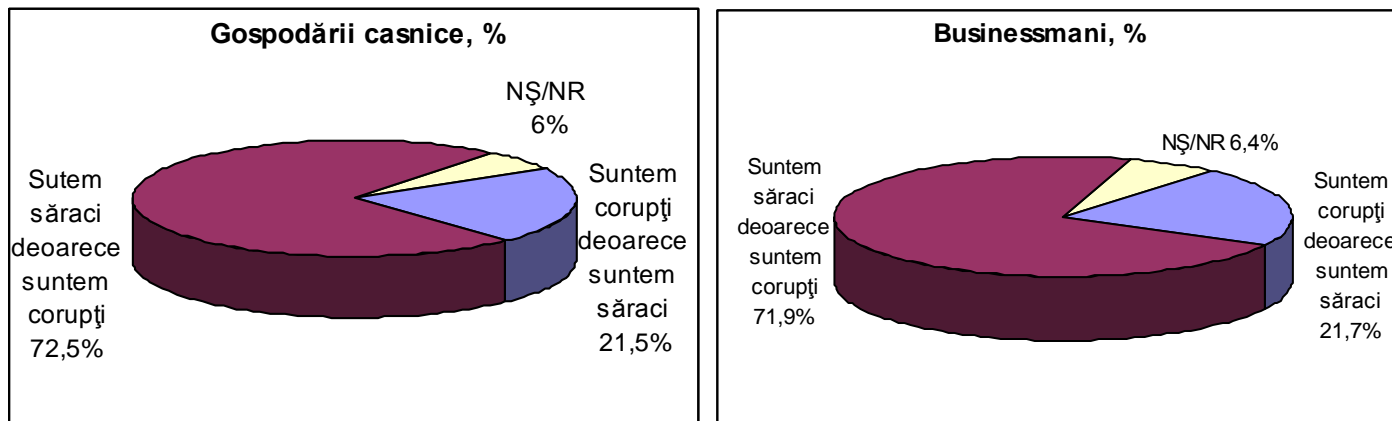
În ce măsură următorii factori împiedică desfășurarea afacerilor în Moldova? (Media, se evaluează la o scară de la 1 la 6 (1 – nu este o problemă, 6 – problemă majoră)).

Corupția este percepută ca o problemă foarte gravă atât de reprezentanții gospodăriilor casnice, cât și de oamenii de afaceri, aceștia plasând-o în top-ul primelor cinci probleme pe care le întâmpină, alături de impozitele și taxele înalte, sărăcie, consecințele fraudei din sectorul bancar, activitatea instituțiilor statului în interesul unui cerc îngust oligarhic, deficitul forței de muncă calificată.

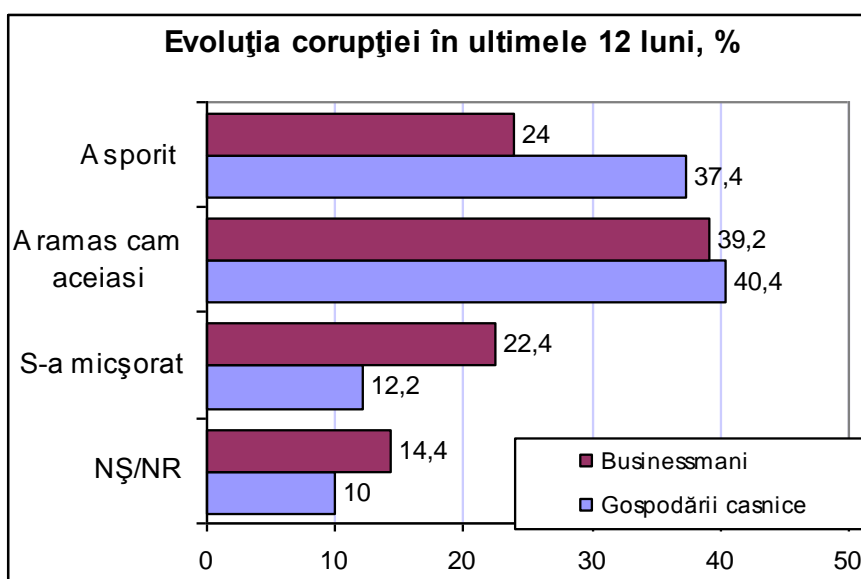
Conștientizarea pericolului corupției

Care din următoarele afirmații o considerați mai corectă?

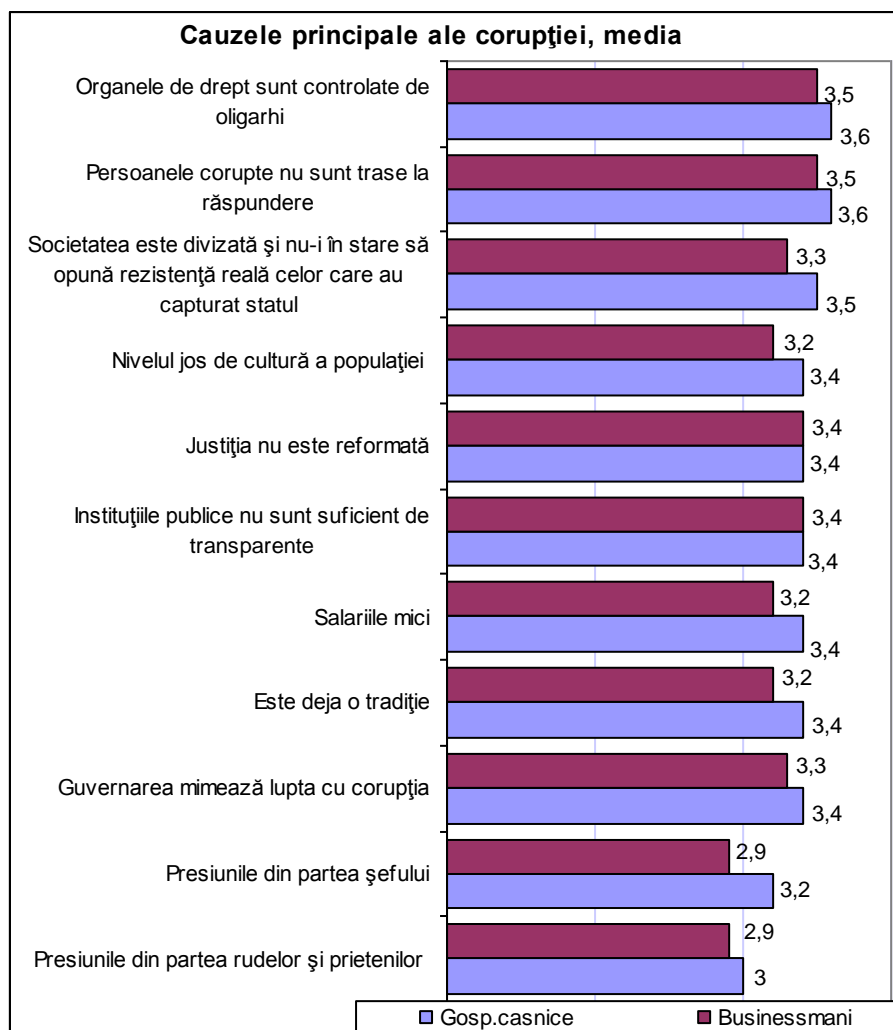
Nivelul de conștientizare a pericolului corupției este ridicat: cca 72% din reprezentanții ambelor categorii de respondenți consideră că fenomenul corupției generează sărăcie.

Evoluția corupției

Cauzele răspândirii corupției

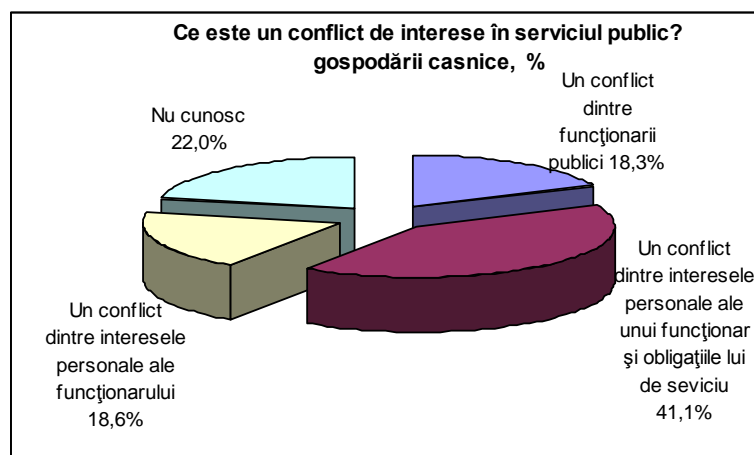
Cât de importante sunt următoarele cauze în răspândirea corupției în Moldova? Media, se evaluează la o scară de la 1 până la 4 (1 – nu este o cauză; 4 – cauză foarte importantă).

Printre cauzele principale ale corupției respondenții au invocat: controlul organelor de drept de către oligarhi; neatragera la răspundere a persoanelor corupte; divizarea societății, aceasta nefiind în stare să opună rezistență reală celor care au capturat statul.

Conflictul de interese – una din cauzele corupției

Peste jumătate din reprezentanții gospodăriilor casnice nu înțeleg corect noțiunea de conflict de interese, nefiind în stare să identifice și să comunice despre situații de conflicte de interese. Este necesară familiarizarea continuă a populației cu prevederile cadrului legal din domeniu și susținerea practicilor de informare de către populație a organelor abilitate despre eventualele conflicte de interese.

Percepții privind răspândirea corupției

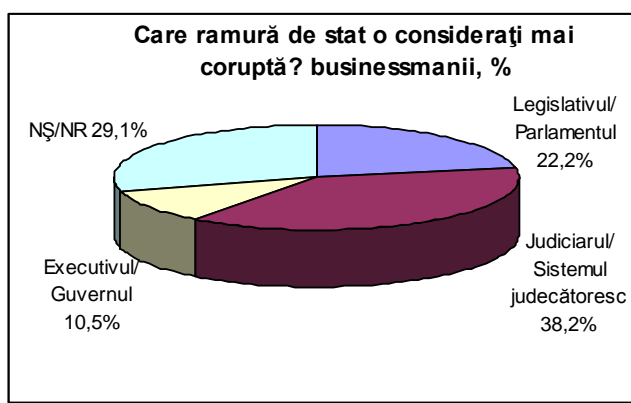
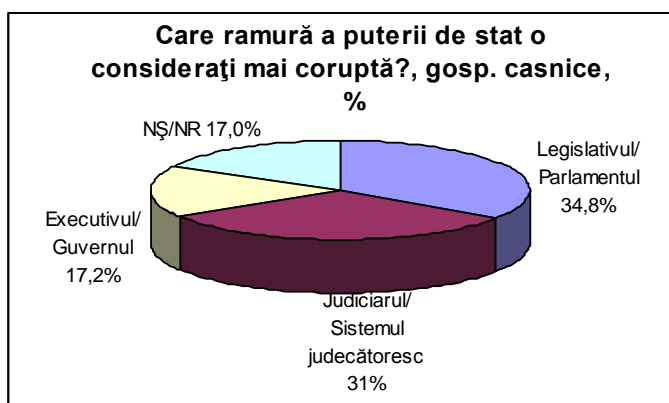
Cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a „soluționa” problemele în următoarele domenii? (% respondenților care consideră că la plăți neoficiale se recurge adesea, foarte des și întotdeauna)

Denumirea autorităților/serviciilor/domeniilor	Gospodării casnice, %	Businessmani, %
Administrația publică centrală	43,2	33,9
Administrația publică locală	40,4	35,8
Inspectoratele fiscale	39,7	28,2
Vama	50,1	33,3
Poliția de frontieră/fostul serviciu de grăniceri	47,0	29,7
Poliția	56,1	38,2
Procuratura	53,2	41,3
Inspecțiile sanitar-epidemiologice	41,6	29,8
Birourile / Serviciile cadastrale	34,1	26,8
Arenda proprietății de stat	38,3	25,4
Instanțele de judecată	50,7	39,8
Achizițiile publice	38,5	36,9
Instituțiile de învățământ	51,2	z
Instituțiile medicale	59,7	z
Oficiile stării civile / Eliberarea certificatelor stării civile	32,5	z
Birourile de pașapoarte / Eliberarea pașapoartelor	28,0	14,6
Serviciile comunale	28,5	16,3
Camera Înregistrării de Stat / Înregistrarea întreprinderilor	31,3	18
Inspecțiile antiincendiare	30,7	19,3
Inspectoratul energetic	29,5	17,7
Inspecția ecologică	30,8	20,9
Centrul Național Anticorupție	35,3	25,6
Eliberarea vizelor	z	z
Licențierea	30,1	21,5
Birourile notariale	32,5	13,4
Birourile de avocați	38,4	23,5

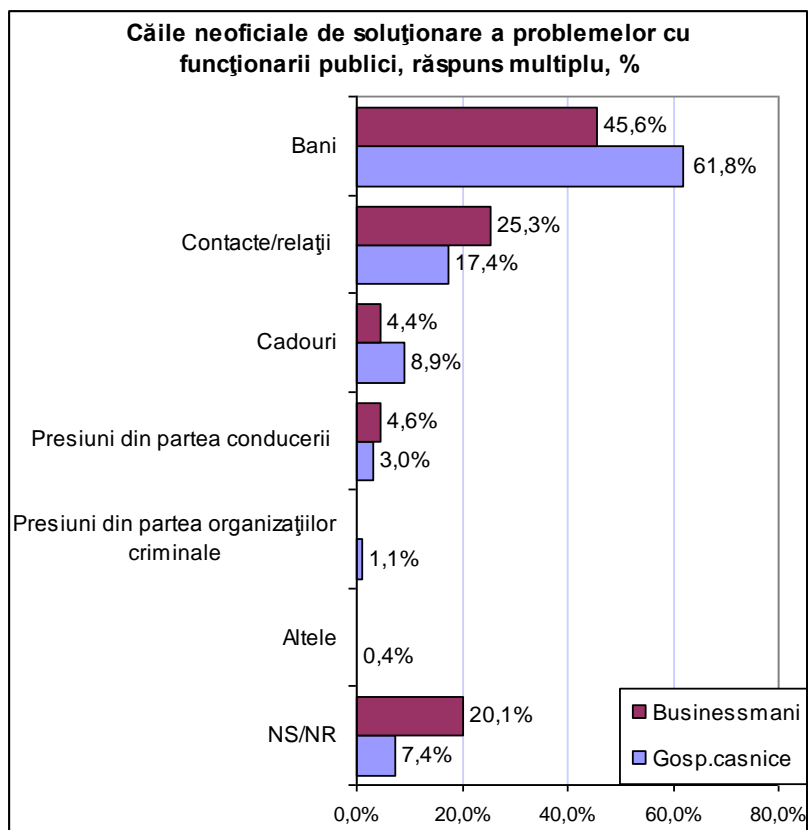
Accesul la credite, împrumuturi	27,6	15,4
Înregistrarea transportului, elib. certificatelor de conducere	40,5	31,6
Revizia tehnică a automobilelor	39,5	29,5
Eliberarea autorizațiilor de construcție	41,6	37,3
Furnizarea de apă	25,5	14,7
Furnizarea de electricitate	26,4	14,9
Furnizarea de gaze	25,7	15,4
Furnizarea de căldură/agent termic	25,3	14,8
Inspecția Muncii	28,7	16,5
Telecomunicațiile	24,7	10,8
Companiile de asigurări	26,6	13,5

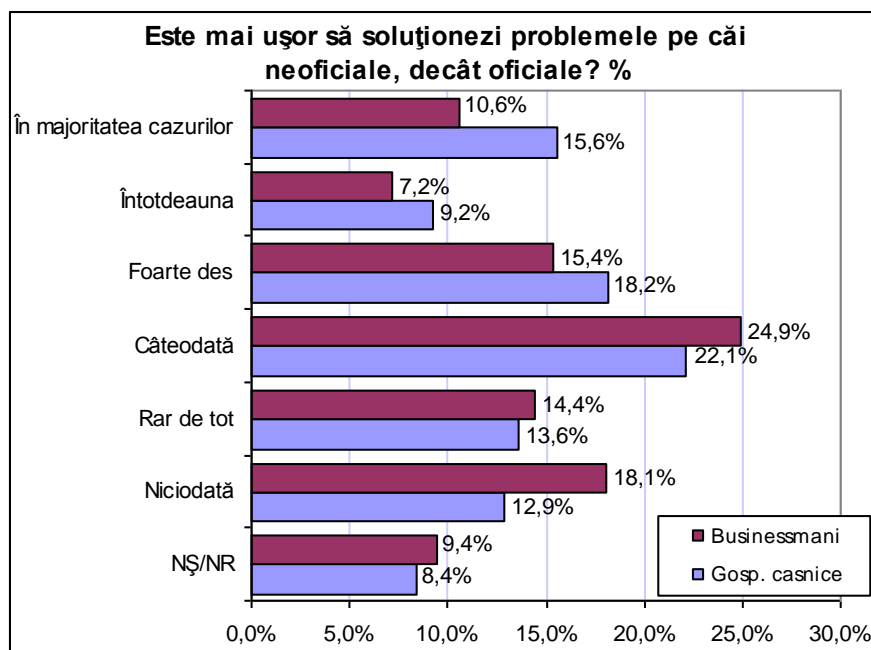
* z – instituția/domeniul nu a fost inclusă în chestionar în perioada de referință.

Care ramură a puterii de stat o consideră mai coruptă?

Căile neoficiale de soluționare a problemelor cu funcționarii publici

Este mai simplu de a soluționa problemele pe căi neoficiale decât pe cele oficiale?**IV. Experiențe în contactarea instituțiilor publice****Cazuri concrete de corupție invocate de respondenți**

În cadrul interviuării respondenții au fost rugați să povestească despre cazuri de corupție cu care s-au confruntat pe parcursul ultimelor 12 luni. Pentru a proteja respondenții de eventuale intimidări/presiuni privitor la cele relatate, în datele de identificare a interviurilor a fost exclusă denumirea localității.

„Soacra îi plătește regulat medicului în semn de recunoștință” (chestionarul 3);

„I-am dat medicului pentru tratament, în semn de mulțumire, 500 de lei” (chestionarul 122);

„Am dat mită 15000 lei pentru ca soției mele, după extirparea sânilor (cancer mamar), să-i dea grupa de invaliditate” (chestionarul 123);

„La vamă am plătit mită 2000 lei ca să-mi permită să trec trei mașini înregistrate pe numele meu (chestionarul 125);

„Nu au dorit să mă primească la spital, după ce i-am dat medicului 200 lei - am fost acceptat” (chestionarul 133);

„La locul de muncă suntem obligați să trecem controlul medical la diferiți specialiști. De obicei, e dificil să te programezi într-o perioadă scurtă la toți specialiștii, de aceea plătim din buzunarul nostru medicilor „pentru servicii” (chestionarul 218);

„I-am dat 200 lei medicului deoarece mă simțeam foarte rău, dar nu aveam programare... L-am rugat să mă primească de urgență și să-mi prescrie un tratament corespunzător. Sunt mulțumită că m-a ajutat acel tratament (chestionarul 219);

„La maternitate după naștere mi-au cerut 200 euro” (chestionarul 273);

„Ca să nu aștept o investigație medicală cinci luni, i-am dat medicului 200 lei și am trecut controlul chiar în aceeași zi” (chestionarul 288);

„La spital am dat mită 500 lei pentru tratament” (chestionarul 298);

„În colegiul tehnic din Bălți nepotului meu întotdeauna i se cer bani pentru a susține examenele și el plătește” (chestionarul 385);

„La spital le-am dat medicilor 150 lei pentru tratament și îngrijire” (chestionarul 392);

„Am avut trei intervenții chirurgicale, am mulțumit medicii cu 4000 lei” (chestionarul 403);

- „Pentru a trece fără rînd investigațiile i-am dat medicului 200 lei” (chestionarul 406);
- „Am fost nevoita sa dau mită la spital 20000 lei pentru a salva viata ficei mele” (chestionarul 433);
- „Fiul nu a trecut revizia tehnica a automobilului, politia când l-a prins a cerut mita 200 lei” (chestionarul 443);
- „Medicul mi-a cerut insistent bani pentru servicii, i-am zis ca nu am, dar ea a fost insistentă „măcar cinci lei ce n-ai de unde?”. Eu m-am întors si am plecat, mai mult nu m-am adresat la această persoană” (chestionarul 463);
- „Pentru a primi permisul de conducere, fiul meu a susținut examenul de 11 ori. I s-a spus în față că nimeni nu susține examenul fără a da mită, așa că a fost nevoit sa dea 200 euro” (chestionarul 475);
- „Un vecin mi-a furat lemne din gradina, i-am chemat pe cei de la spatii verzi care mi-au spus în față că trebuie să le dau mita pentru a-mi socoti corect dauna. Am fost nevoita să dau mita pentru a avea o dovada în judecată” (chestionarul 476);
- „Atunci când treceam vama cu camionul mi-a fost mai simplu să le dau vameșilor 2000 de lei pe care îi cereau, decât să mă rețină în drum cu marfa” (chestionarul 481);
- „Am venit cu înscriere la medicul de familie deoarece mă simțeam foarte rău și am cerut foaie de boală. Reacția medicului a fost „unde-i mogoriciul?” Am format numărul de telefon de la „linia verde” a ministerului si am declarat problema” (chestionarul 482);
- „Aveam nevoie de un certificat de la Oficiul Stării Civile, m-au purtat pe drumuri doua luni și-mi dădeau de înțeles ca așa simplu nu-l voi căpăta. Am fost nevoita să le pun 500 lei în plic, așa am rezolvat situația” (chestionarul 483);
- „Când am perfectat actele cu cererea la reconstrucție, pentru fiecare sigilă la serviciile antiincendiere am achitat neoficial 500 lei, iar cererea la reconstrucții m-a costat 5000 lei” (chestionarul 488);
- „Fiica mea este studentă la Universitatea de Medicină. Examenul la farmacologie fără a plăti 50 euro nu l-a putut susține – a încercat de 5 ori, până când nu i s-a spus în față că trebuie să dea mită” (chestionarul 489);
- „La spital le-am dat medicilor 200 de lei pentru tratament și îngrijire” (chestionarul 529);
- „Le-am dat 2000 lei profesorilor ca să-i ridice notele copilului” (chestionarul 575);
- „Am încălcat regulile de circulație, m-au oprit polițiștii și le-am dat 100 lei” (chestionarul 587);
- „Am fost operat la spital si le-am dat mită medicilor 1500 lei” (chestionarul 590);
- „Inspectorului fiscal i-am achitat ca „mulțumire” 2000 lei” (chestionarul 592);
- „Ca să primesc o îndreptare mai rapidă la ecografie i-am dat medicului 200 lei” (chestionarul 617);
- „Am plătit profesorului 1000 de lei pentru examen” (chestionarul 618);
- „Am fost internat la spital și le-am dat medicilor din propria inițiativă 3000 lei, deoarece dacă nu dai, nu te tratează, nici nu se uită la tine” (chestionarul 671);
- „Am vrut să mă internez la spital și mi-au spus că nu sunt locuri libere, de îndată ce le-am pus 1000 lei în cartela medicală, locul s-a găsit imediat” (chestionarul 684);
- „La medic dacă nu dai mită, nu ești luat în seamă și ești lăsat să mori. Am dat medicului 2000 lei pentru a beneficia de o atenție mai deosebită” (chestionarul 692);
- „La maternitate i-am achitat medicului 100 euro” (chestionarul 717);
- „Le-am plătit benevol medicilor 500 lei ca să aibă mai multă grijă de mine” (chestionarul 771);
- „Mi s-a cerut la spital 1000 lei pentru atenție deosebită din partea medicilor. Polițiștilor le-am dat mită 300 lei, m-au pus într-o situație că am fost nevoit să le propun bani” (chestionarul 831);
- „Cred că am procedat corect că le-am dat 900 de lei celor de la inspecția anti-incendiară pentru a mă ajuta, eu văd acum mulți oameni care n-au plătit neoficial și se chinuiesc si azi să-și facă regulamentar documentele” (chestionarul 832);
- „Până nu le-am dat mita 2000 lei celor de la Cadastru, ei n-au venit să măsoare pământul” (chestionarul 833);
- „La școala am plătit 500 lei pentru nota 8 la examen” (chestionarul 868);

- „Fiica era la spital, dacă nu le-ași fi dat mită medicilor 500 lei, nu o ajutau cum se cuvine, nu îi atrăgeau atenție” (chestionarul 877);
- „Pentru a-mi aranja copilul la grădiniță i-am dat directorului 1000 lei” (chestionarul 889);
- „La spital am mulțumit medicii cu 250 lei pentru tratament și îngrijire” (chestionarul 897);
- „Dacă nu achitam 1000 lei, mi-ar fi marginalizat copilul în instituția de învățământ” (chestionarul 950);
- „La Academia de Administrare Publică o teză de licență „costă” 300 Euro, studenții care nu frecventează cursurile susțin examene achitând 500 lei profesorilor. În instituție nu există sistem antiplagiat de verificare a lucrărilor” (chestionarul 964);
- „La spital, când mi-au făcut operație, am dat mita 4000 lei” (chestionarul 1046);
- „În timpul anului școlar am dat mită 1000 lei pentru o nota mai bună” (chestionarul 1086);
- „Medicii mi-au cerut pentru operație 4000 lei” (chestionarul 1085);
- „Cel mai des am dat mită medicilor, deseori când mă adresam la ei îmi spuneau direct suma care trebuie să le-o achit, în total le-am dat cam 1000 lei” (chestionarul 1087);
- „Am depășit limita de viteză și, fiind oprit de polițiști, am dat mită 200 lei” (chestionarul 1096);
- „În timpul verificării de către Inspekția Muncii a fost depistată o neregula în documente, pentru a o soluționa am convenit să le achit 800 lei” (chestionarul 1097);
- „Am fost oprit la vamă și vameșul a depistat asupra mea mai multe lucruri pe care nu le declarasem. El mi-a propus să-i dau 600 lei ca să închidă ochii la problemă” (chestionarul 1098);
- „La spital treceam controlul medical, mi s-a propus în schimbul a 400 lei să nu stau în rând și să trec mai repede toți medicii. Nu am putut refuza, așa că le-am dat banii” (chestionarul 1099);
- „Am dat mită 1000 de lei pentru schimbarea proiectului de construcție a casei, nu aveam altă soluție” (chestionarul 1101);
- „Pentru a nu avea probleme cu înregistrarea automobilului am dat mită 400 lei” (chestionarul 1102);
- „Am depășit limita de viteză și pentru a nu mi se întocmi proces verbal le-am dat polițiștilor de patrulare 700 lei” (chestionarul 1104);
- „La spital le-am dat mită medicilor pentru a mă interna” (chestionarul 1109);
- „Pentru perfectarea unor acte am achitat neoficial la Oficiul Stării Civile 500 lei” (chestionarul 1119);
- „Le-am dat medicilor de la spital ca mulțumire pentru tratament și îngrijire 350 lei” (chestionarul 1122);
- „Specialiștii din cadrul Oficiului Stare Civila iau mită cu nemiluita – le-am dat 400 lei pentru perfectarea unor certificate” (chestionarul 1125);
- „Medicul de la spital mi-a zis: eu bani nu îți cer, dar sa nu-ți bați joc de munca mea și sănătatea dumitale. Am înțeles aluzia și i-am dat 3000 lei” (chestionarul 1148);
- „Medicului dacă nu îi dai bani, nu te ascultă sau dacă se face ca ascultă, nu îți prescrie nici un medicament. Pentru a primi îndreptare la un specialist bun în cardiologie, am fost nevoită să plătesc neoficial 200 lei” (chestionarul 1152);
- „Eram însărcinată și am venit la medic pentru consultație. Acesta mi-a sugerat că ar trebui să-i achit serviciile. Când i-am spus că serviciile date sunt acoperite de polița medicală, medicul a reproșat că polița e ca să o port în geanta, iar banii sunt o modalitate de a-l mulțumi. M-am temut de viitorul copilului și i-am dat medicului 500 lei” (chestionarul 1153).

Businessmani

- „Am achitat politiei pentru câteva încălcări ale regulilor de circulație cam 1000 lei” (chestionarul 18);
- „Specialiștii de la Serviciul sanitaro-epidemiologic și cel ecologic în timpul verificării au depistat câteva nereguli și am fost nevoit sa le achit câte 1000 lei pentru a nu-mi întocmi proces verbal” (chestionarul 77);

„Inspectorul fiscal mi-a spus că dacă îi dau 5000 lei, atunci mă ajută se rezolv problema depistată” (chestionarul 87);

„Automobilul meu avea defecțiuni, pentru ca la revizia tehnică să nu atragă atenția la ele, am dat mită 500 lei” (chestionarul 157);

„La Cadastru am plătit neoficial 200 lei pentru a urgenta perfectarea unor documente” (chestionarul 175);

„Am achitat sume mari la procuratură și judecătoria pentru a rezolva o problema în folosul meu, dar așa și nu am putut s-o scot până la capăt” (chestionarul 181);

„La devamarea echipamentelor, am dat mită 20000 lei, vameșii de odată mi-au dat de înțeles că trebuie să dau mită, altfel – nu treceam vama” (chestionarul 198);

„Le-am dat celor de la poliția de patrulare 700 lei pentru a nu-mi întocmi proces verbal din cauza încălcării regulilor de circulație” (chestionarul 200);

„Inspectorul muncii a depistat probleme în activitatea firmei, i-am dat mită 1000 lei pentru a scăpa de amendă” (chestionarul 205);

„Ca nu verifice amănunțit mașinile, vameșilor trebuie să le dai mită vreo 2000-3000 lei (chestionarul 225);

„Am plătit mită poliției 6000 lei pentru a nu stopa activitatea întreprinderii” (chestionarul 337);

„În timpul unei verificări inspectorul fiscal a depistat câteva încălcări la plata impozitelor, i-am dat mită 3000 lei ca să nu-mi întocmească proces verbal” (chestionarul 433);

„Am achitat 15000 lei unui consilier local pentru a lua în Consiliu o decizie în folosul meu” (chestionarul 469);

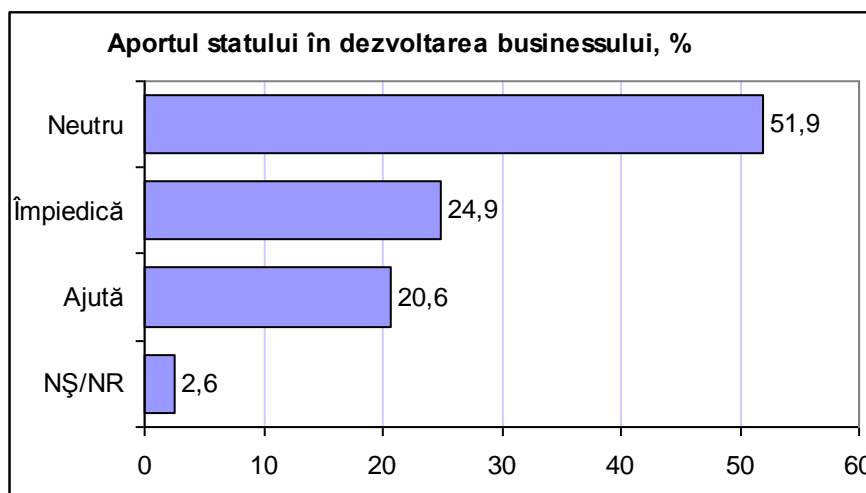
„Sunt comerciant și am o gheretă, polițiștii au venit cu documente de verificare false și m-au luat cu ei, vor să eliberez locul pentru altcineva” (chestionarul 475);

„Le-am dat 200 lei celor de la Inspekția Antiincendiară pentru a nu-mi întocmi proces verbal” (chestionarul 543).

V. Corupția și climatul antreprenorial

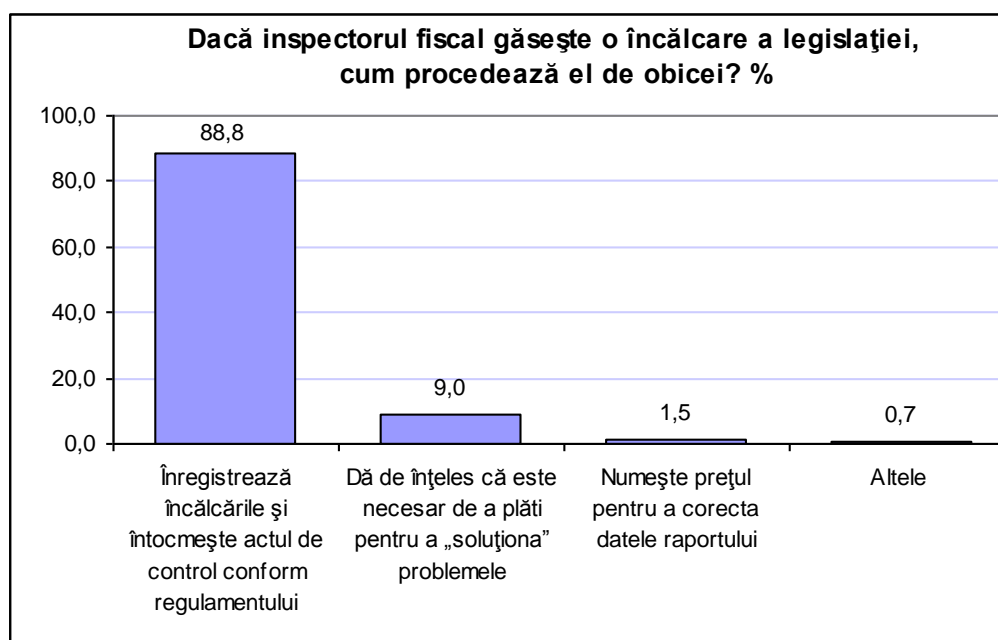
Aportul statului în desfășurarea afacerilor (opiniile oamenilor de afaceri)

Cum evaluați aportul statului în dezvoltarea afacerilor dvs.?

Timpul de lucru utilizat pentru soluționarea problemelor cu funcționarii din instituțiile de stat

A câta parte din timpul de lucru o utilizați pentru a soluționa problemele cu funcționarii din instituțiile de stat?
Oamenii de afaceri intervievați au remarcat că atare activități au ocupat circa 17% din timpul lor de lucru.

Comportamentul inspectorilor fiscali la depistarea abaterilor de la legislație**Mita comparativ cu evaziunea fiscală**

La întrebarea „Dacă Vi se depistează o încălcare a legislației pentru care trebuie să plătiți o amendă în sumă X, de obicei, a câta parte din această sumă este necesar de plătit inspectorului pentru a soluționa problema?”, oamenii de afaceri intervievați au remarcat că plata neoficială ar constitui circa ¼ din amendă.

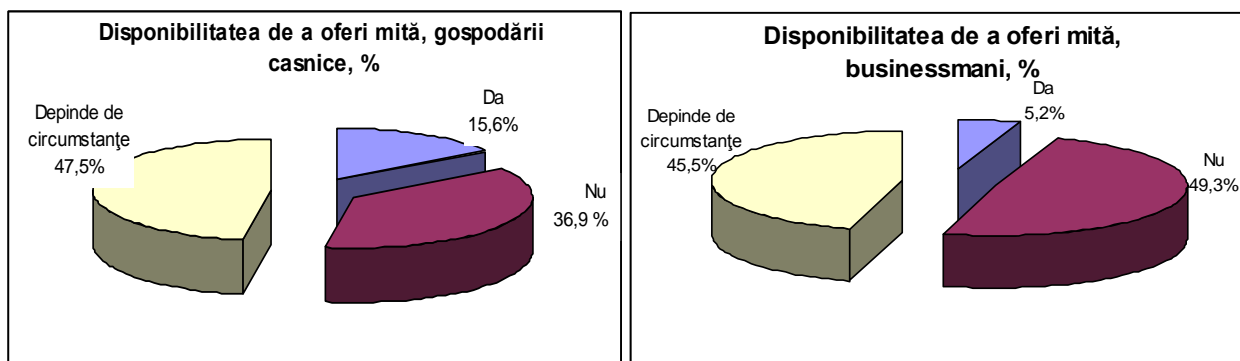
Participarea la achiziții publice - Doar 1,5% din oamenii de afaceri intervievați susțin că au participat în ultimii doi ani la oferte de achiziții publice.

Frecvența controalelor din partea statului (numărul mediu al vizitelor organelor de control la o companie în curs de un an)

Inspectoratul fiscal	1,0
Poliția	0,4
Inspekția anti-incendiară	0,4
Inspectoratul energetic	0,3
Inspekția sanitar-epidemiologică	0,4
CNA	0,1
Serviciul de protecție a mediului	0,2
Inspekția Muncii	0,3

VI. Angajamente privind prevenirea corupției

Disponibilitatea de a oferi mită

Toleranța față de corupție

Cât de acceptabilă este situația în care un funcționar primește o plată neoficială și o folosește pentru a-și achita datoriile la serviciile comunale?

	Gospodarii casnice, %	Businessmani, %
Acceptabilă pe deplin	7,1	2,0
Acceptabilă parțial	13,5	5,5
Acceptabilă în anumite situații	13,8	9,9
Inacceptabilă	65,6	82,6

Considerați acceptabilă situația când un demnitar/procuror/judecător care pretinde că activează timp îndelungat în serviciul public, sursa principală de venit fiind salariul la locul de muncă, locuiește în casă cu mai multe nivele și deține automobile scumpe?

	Gospodării casnice,%	Businessmani, %
Da	7,9	7,2
Nu	85,9	86,5
NȘ/NR	6,2	6,3

Aspectul emotiv al plătitorului de mită

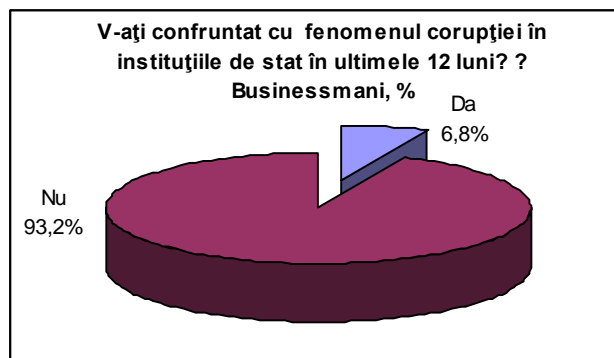
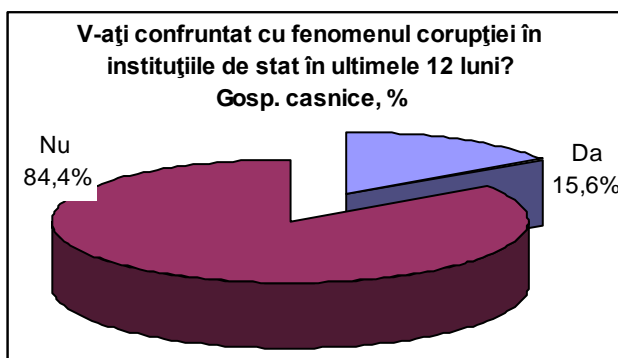
Cum se va simți persoana care a oferit un cadou unui funcționar public pentru a-și soluționa problema?%

	Gospodarii casnice, %	Businessmani, %
Indignat/ă	42,1	38,2
Înjosit/ă	36,5	32,5
Indiferent/ă	8	10,3
Satisfăcut/ă	5,1	2,7
Bucuros/oasă	1,2	1,9
NȘ/NR	7,1	14,4

VII. Oponerea fenomenului corupției

Confruntarea cu fenomenul corupției

În ultimele 12 luni v-ați confruntat cu fenomenul corupției în instituțiile de stat?

Denunțarea cazurilor de corupție

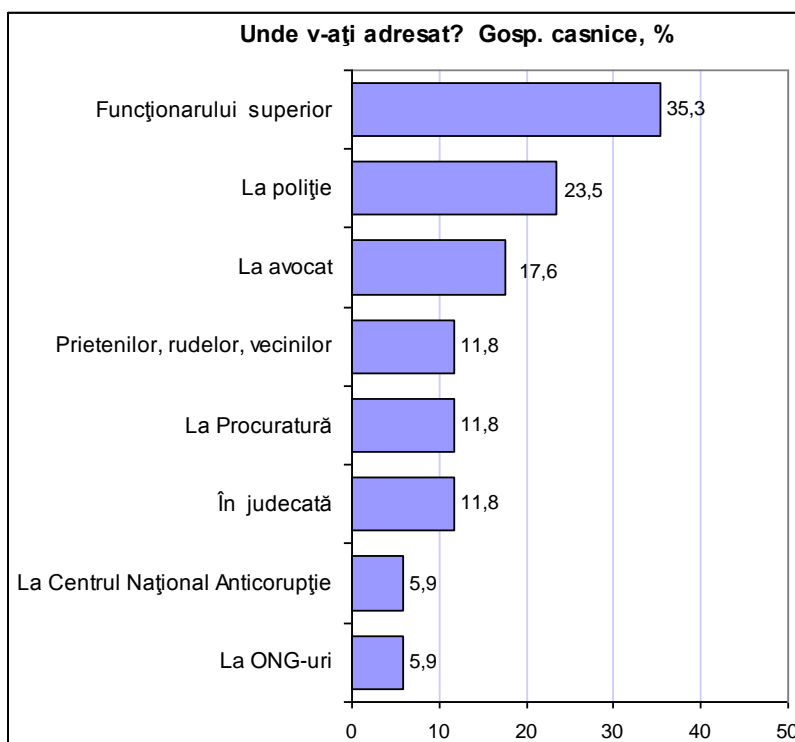
Dacă v-ați confruntat, v-ați plâns pe aceste cazuri?

Soluționarea problemelor pe căi oficiale

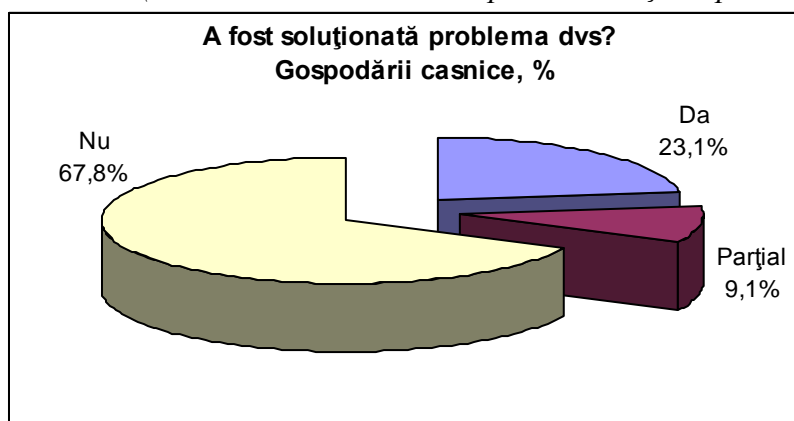
Unde v-ați plâns pe cazurile de corupție cu care v-ați confruntat? (răspuns multiplu, %)

(Graficul nu include date pentru businessmani, întrucât numărul celor care s-au plâns pe cazuri de corupție este nesemnificativ).

Motivele neadresării/nesemnării cazurilor de corupție (răspuns multiplu, %)

	Gospodării casnice	Businessmani
Nu ați știut unde și cui să vă adresați	10,5	0
Ar fi luat prea mult timp	13,1	16,7
Nimic nu s-ar schimba	57,3	53,3
V-ar fi creat doar probleme	37,4	50,0
Alte cauze	6,2	10,0

A fost rezolvată problema Dvs.?(% din cei care s-au adresat pentru a soluționa problema pe cale oficială)

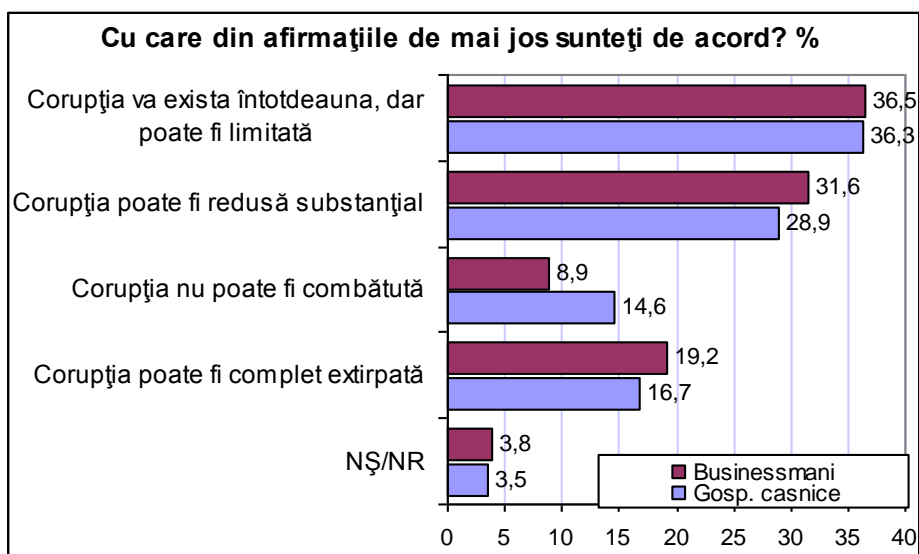
Răspunsurile atestă că **din totalul reprezentanților gospodăriilor casnice intervievați 15,6%** s-au confruntat cu cazuri de corupție, 1,5% au încercat să-și soluționeze problemele prin metode legitime, și doar 0,4% le-au soluționat total sau parțial.

În ce privește oamenii de afaceri, 6,8% **din totalul respondenților** s-au confruntat cu fenomenul corupției și doar 0,4% au încercat să-și soluționeze cazul prin metode legitime.

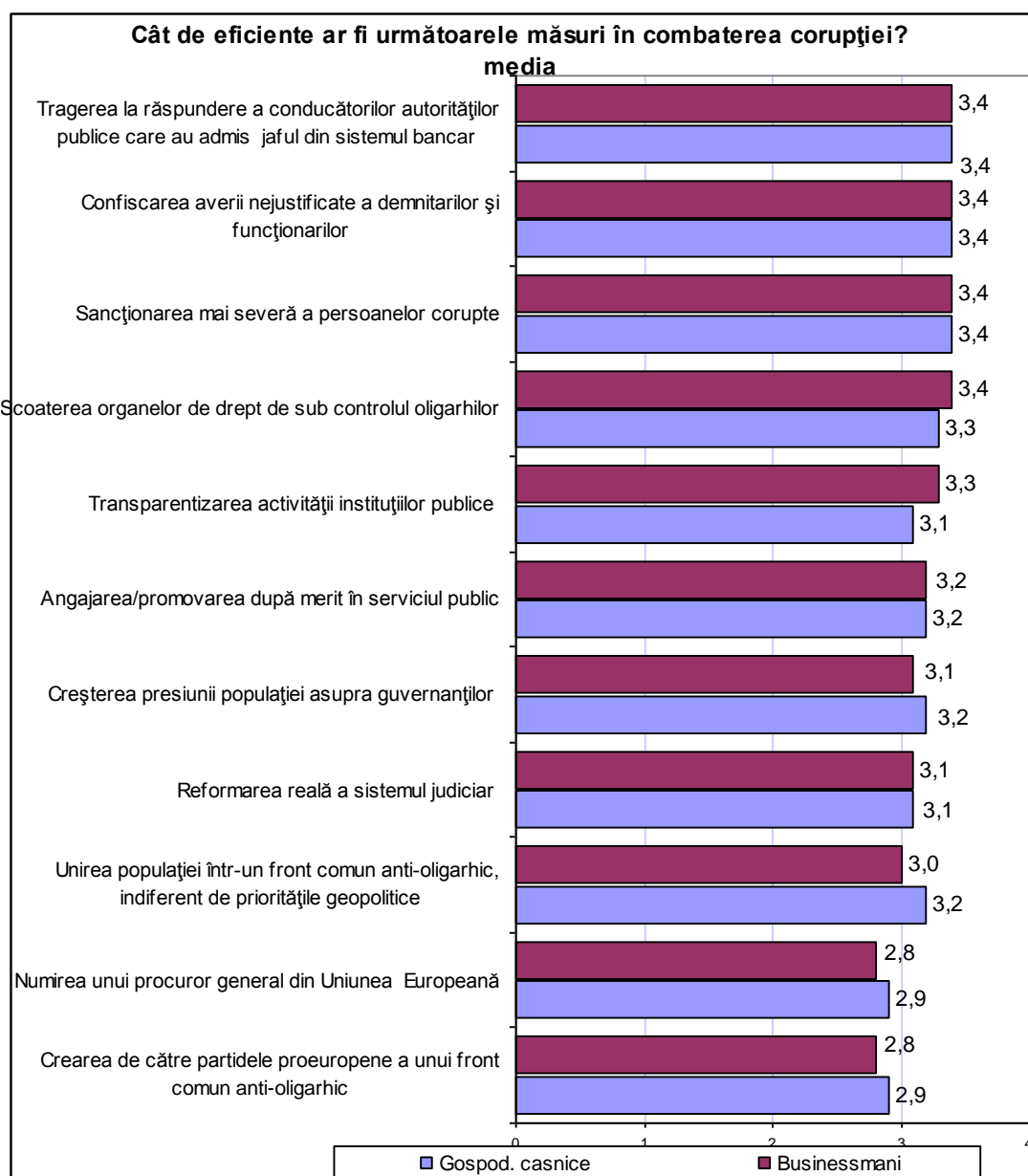
Evaluarea profesionalismul și credibilitatea angajaților instituțiilor de drept și de control

	Ce încredere aveți în ...? %			Care este nivelul de profesionalism al acestora? %		
	întă	medie	joasă	înt	mediu	jos
1. Inspectori fiscali (bus)	18,3	62,2	19,5	18,6	66	15,4
2. Grăniceri/polițiști de frontieră (gosp. casnice)	9,9	46,8	43,3	12,2	58	29,8
3. Vameși (bus)	12,5	58	29,5	14,5	66,7	18,8
4. Polițiști (gosp. casnice)	7,7	41,3	51	9,3	55,5	35,2
5. Judecători (gosp. casnice)	6,3	36,4	57,3	11,8	53,4	34,7
6. Colaboratori ai Centrului Național Anticorupție (bus)	9,10	51,70	39,2	14,7	62,7	22,6
7. Colaboratori ai Autorității Naționale de Integritate - fostul CNI (gosp. casnice)	6,3	42,5	51,2	10,5	56,4	33,1
8. Procurori (gosp. casnice)	6,4	36,3	57,3	11,2	54,7	34,1

VIII. Poate fi combătută corupția în Republica Moldova?

Măsuri de combatere a corupției, media (eficiența măsurilor se evaluează de la 1 până la 4, unde 1 este deloc eficientă, 4 – foarte eficientă)

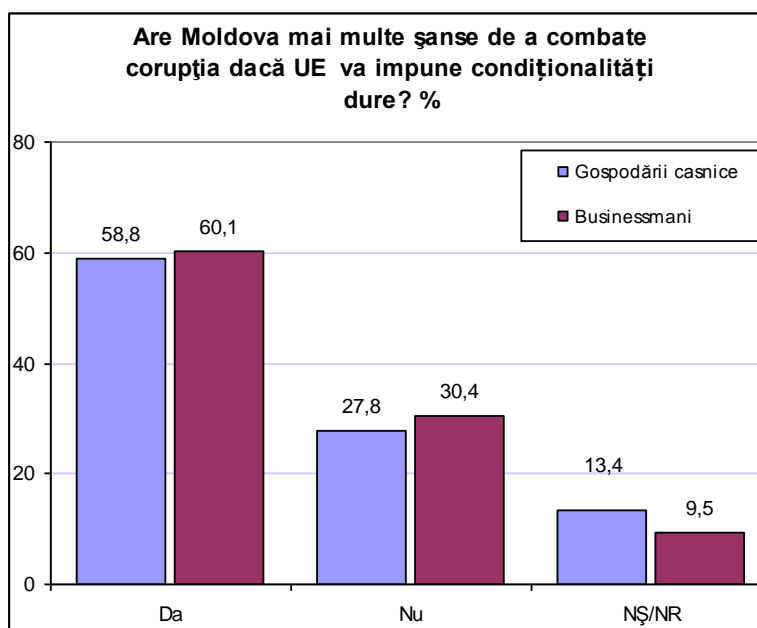
Salarii vs. plăți neoficiale

Care ar trebui să fie salariul funcționarului/demnitarului pentru ca acesta să nu ia mită? (USD)

	Gospodării casnice	Businessmani
Funcționar de rând	926	837
Șef de departament	1378	1213
Ministru	1739	1735
Judecător	1626	1761

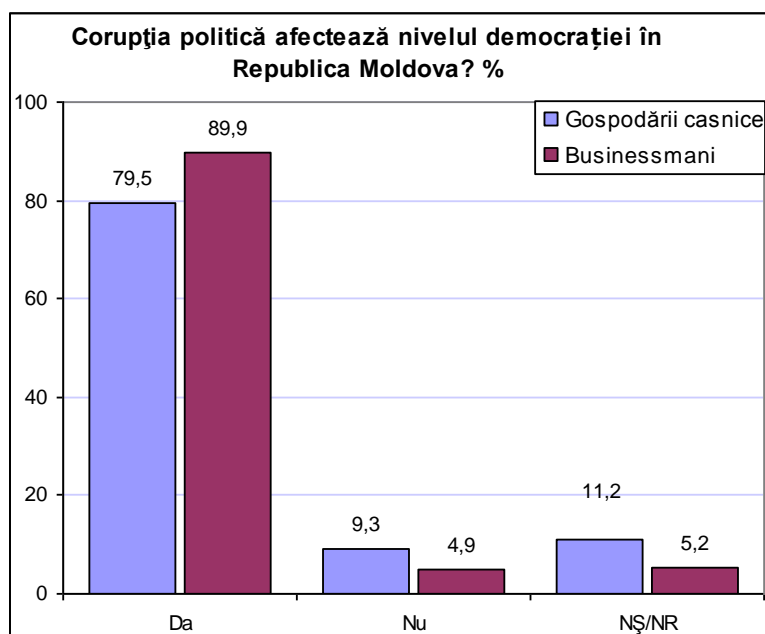
Supravegherea combaterii corupției de către Uniunea Europeană

Cum considerați, are Republica Moldova mai multe șanse de a combate corupția dacă va fi supravegheată strict de Uniunea Europeană? %

Corupția vs. Democrația

Considerați că corupția politică afectează nivelul democrației din țară?

Sumar executiv

Transparency International – Moldova a realizat cercetarea „Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice” în proiectul „*Consolidarea statului democratic și de drept: contribuția societății civile*” susținut financiar de Ambasada Olandei la București prin Programul Fondului de responsabilitate.

Cercetarea are ca scop analiza percepțiilor și experiențelor reprezentanților gospodăriilor casnice și oamenilor de afaceri privind corupția în Republica Moldova.

Sarcinile cercetării cuprind în special: evaluarea gradului de conștientizare a pericolului corupției; stabilirea cauzelor principale ale corupției; aprecierea percepțiilor și experiențelor proprii privind răspândirea corupției în diferite domenii, sectoare și instituții; analiza situației privind confruntarea cu fenomenul corupției, denunțarea cazurilor de corupție și soluționarea legală a problemelor; evaluarea credibilității și nivelului de profesionalism al colaboratorilor unor organe de drept/control; evaluarea nivelului de familiarizare a populației cu noțiuni specifice domeniului anticorupție; identificarea celor mai eficiente măsuri de prevenire și combatere a corupției.

Oamenii de afaceri și reprezentanții gospodăriilor casnice au fost intervievați în baza a două chestionare separate. Întrebările au vizat atât percepțiile respondenților privind răspândirea fenomenului corupției, cât și experiența proprie a acestora pe parcursul ultimelor 12 luni. În cadrul analizei au fost cercetate 37 de domenii/sectoare/autorități, cu precădere, publice. Inserarea în chestionare a unei întrebări de tip deschis a oferit posibilitatea colectării unor exemple concrete de corupție și alte abuzuri din partea funcționarilor publici.

Volumul eșantionului: 1117 persoane în vârstă de la 18 ani și mai mult, în cazul gospodăriilor casnice; 526 de unități de business. *Eșantion:* stratificat, probabilist (aleatoriu), bistadial. *Marja de eroare:* $\pm 2,9\%$ pentru gospodăriile casnice și $\pm 4,3\%$ – pentru unitățile de business. *Perioada de culegere a datelor:* iulie 2018. Interviuurile au fost realizate de operatorii rețelei CBS-AXA.

Este de remarcat faptul că, deși condițiile cercetării prevăd confidențialitatea interviuării respondenților, o parte considerabilă din persoanele contactate au refuzat să participe la sondaj (cca 30% din oameni de afaceri contactați, mult mai mulți decât în cercetările anterioare), eventual din considerente de frică și posibilă intimidare. De asemenea, o parte importantă din respondenți, mai mare decât anterior, a ales în calitate de răspuns la o serie de întrebări opțiunea *Nu știu/n-am răspuns*, eventual din aceleași motive. Din aceste considerente, rezultatele sondajului din 2018 nu pot fi comparate cu rezultatele cercetărilor realizate în anii precedenți.

Cercetarea relevă următoarele aspecte:

- În opinia respondenților, corupția este o problemă foarte gravă, printre primele cinci probleme cu care se confruntă aceștia: sărăcia, consecințele fraudei din sectorul bancar, impozitele și taxele înalte, activitatea instituțiilor statului în interesul unui cerc oligarhic, deficitul forței de muncă calificată, infrastructura slab dezvoltată a pieței.
- Printre cauzele principale ale corupției respondenții au invocat: controlul organelor de drept de către oligarhi; neatrăgerea la răspundere a persoanelor corupte; divizarea societății, care nu este în stare să opună rezistență reală celor care au capturat statul.
- Nivelul de conștientizare a pericolului corupției este destul de înalt: circa 72% din reprezentanții ambelor categorii de respondenți consideră că fenomenul corupției generează sărăcie.
- Privitor la evoluția corupției în ultimele 12 luni, cea mai mare parte a reprezentanților gospodăriilor casnice (40,4%) și a oamenilor de afaceri (39,2%) consideră că nivelul corupției a rămas același, respectiv 37,4% și 24% susțin că fenomenul a sporit, iar respectiv 12,2% și 22,4% – că fenomenul s-a redus. Fiecare al 10-lea reprezentant al gospodăriilor casnice și al 7-lea businessman interviuat nu a dorit/nu a putut să-și expună opinia.
- Principala sursă de informare despre corupție și eforturile statului pentru a o combate rămâne televiziunea: astfel susțin circa 80% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 71% din oamenii de afaceri intervievați. Concentrarea majorității canalelor de televiziune în jurul grupului de interese aflat la guvernare, eventualele înțelegeri de cartel pe piața publicității pun în dificultate canalele independente, amplifică fenomenul de manipulare a opiniei publice și inducere în eroare a populației privind reformele în domeniul anti-corupție.

- Doar circa 35% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 28% din oamenii de afaceri intervievați cred în informațiile despre corupție din mass-media, ponderea acestora se reduce comparativ cu cercetările precedente.
- În percepția reprezentanților gospodăriilor casnice, fenomenul corupției este mai larg răspândit în instituțiile medicale, poliție, procuratură, instituțiile de învățământ, instanțele de judecată și vamă. Oamenii de afaceri consideră că cele mai afectate de corupție sunt procuratura, instanțele de judecată și poliția.
- Reprezentanții gospodăriilor casnice consideră că dintre cele trei ramuri ale puterii de stat cel mai corupt este Legislativul, iar oamenii de afaceri – Judiciarul.
- O parte considerabilă a populației nu înțelege că la originea actelor de corupție stau conflictele de interese. Circa 60% din reprezentanții gospodăriilor casnice nu înțeleg corect și nu cunosc noțiunea de conflict de interese, nefiind astfel în stare să se opună acestui fenomen.
- În opinia respondenților, banii sunt principalul instrument de soluționare a problemelor în serviciul public, aceștia fiind urmați de relații și cadouri. În context, este importantă consolidarea politicii de declarare și control a averilor și proprietăților, conflictelor de interese, identificarea averilor nejustificate a reprezentanților sectorului public și tragerea la răspundere a acestora.
- Privitor la contribuția statului în desfășurarea afacerilor, circa jumătate din oamenii de afaceri intervievați consideră că statul are o atitudine neutră față de business, un sfert – că statul împiedică dezvoltarea afacerilor și 1/5 – că statul ajută dezvoltarea afacerilor.
- Numărul mediu anual al controalelor la un agent economic este în scădere. Potrivit oamenilor de afaceri, ei sunt cel mai des controlați de inspectorii fiscali, polițiști, inspectorii anti-incendari și cei de la inspecția sanitaro-epidemiologică. Totodată, respondenții susțin că dedică soluționării problemelor cu reprezentanții statului cca 17% din timpul lor de lucru, mai mult decât anterior.
- Circa 90% din oamenii de afaceri susțin că inspectorii fiscali au un comportament corect în timpul controalelor.
- Potrivit respondenților, printre cei mai profesioniști angajați ai organelor de control și de drept sunt inspectorii fiscali, vameșii, urmați de colaboratorii CNA și polițiștii de frontieră (foștii grăniceri). Lista este încheiată de polițiști, colaboratorii ANI, procurori și judecători. La capitolul credibilității, pe primul loc sunt inspectorii fiscali, urmați de vameși, colaboratorii CNA, polițiștii de frontieră, colaboratorii ANI, lista încheindu-se cu procurori, judecători și polițiști.
- Este destul de înaltă disponibilitatea de a oferi mită – cca 63% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 51% din businessmanii susțin că, într-o situație dificilă, ar da mită cu siguranță sau în funcție de circumstanțe.
- Toleranța față de corupție este joasă, în special atunci când e vorba de demnitarii de stat – cca 86% din ambele categorii de respondenți consideră inacceptabile situația când un procuror sau judecător care pretinde că activează timp îndelungat în serviciul public, sursa principală de venit fiind salariul la locul de muncă, locuiește în casă cu mai multe nivele și deține automobile scumpe. De asemenea, cca 66% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 83% din businessmanii intervievați consideră inacceptabilă situația în care un funcționar primește o plată neoficială și o folosește pentru a-și achita datoriile la serviciile comunale.
- Cea mai mare parte a ambelor categorii de respondenți: circa 78% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 71% din oamenii de afaceri intervievați susțin că ar avea emoții negative legate de mituire.
- Deși cea mai mare parte a respondenților nu tolerează actele de corupție, dorința de se opune fenomenului este joasă. În ultimele 12 luni, din totalul reprezentanților gospodăriilor casnice intervievați, 15,6% s-au confruntat cu cazuri de corupție, 1,5% au încercat să-și soluționeze problemele pe căi legale și doar 0,4% le-au soluționat total sau parțial. În ce privește oamenii de afaceri, 6,8% din totalul respondenților s-au confruntat cu fenomenul corupției și doar 0,4% au încercat să-și soluționeze cazul prin metode legale. Respondenții sunt sceptici vis-a-vis de măsurile pe care le întreprind organele de drept la plângerile despre cazuri de corupție și invocă printre motivele principale ale nesemnării unor asemenea cazuri „Nimic nu s-ar schimba” și „Ar crea doar probleme”.

- Majoritatea reprezentanților gospodăriilor casnice (82%) și oamenilor de afaceri (87%) consideră că fenomenul corupției ar putea fi combătut, cel puțin parțial. Printre cele mai eficiente căi de combatere a corupției respondenții au remarcat: tragerea la răspundere a conducătorilor autorităților publice care au admis jaful din sistemul bancar, confiscarea averii nejustificate a demnitarilor și funcționarilor, sancționarea mai severă a persoanelor corupte, scoaterea organelor de drept de sub controlul oligarhilor.
- Circa 80% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 90% din businessmanii intervievați consideră că fenomenul corupției politice afectează nivelul democrației din țară. Totodată, aproape 60% din ambele categorii de respondenți susțin că Republica Moldova are mai multe șanse de a combate corupția dacă Uniunea Europeană va impune condiționalități dure guvernanților, ponderea acestora este în creștere comparativ cu cercetările precedente.